

Razumijevanje politike

Radni materijal 2: Kako mogu podržati svoje učenike u procjenjivanju političkih tema?

Glavni cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava jeste da omogući učenicima učestvovanje u njihovoj zajednici i u politici. Da bi aktivno djelovali na taj način učenici moraju da znaju šta žele da postignu jer su ciljevi i strategije političke participacije zasnovani na analizi i procjeni.

Stoga, kako nastavnici obrazovanja za demokratiju i ljudska prava mogu podržati svoje učenike u procjeni političkih tema? Učenici neprestano emocionalno ili intuitivno razmatraju teme i odluke. Ali, kako mogu razviti studiozniji pristup političkom procjenjivanju?

Koji su kriterijumi primjereni za političko procjenjivanje?

Ista (prethodno navedena) priča koristi se kao primjer za demonstriranje kako se kriterijumi političkog razmatranja mogu suprotstavljati ili balansirati. Koristeći istu priču dva radna materijala pokazuju kako se politička tema može proučavati iz različitih uglova. Političko procjenjivanje usmjerava se na dimenziju političkih pitanja (vidi prethodni Radni materijal) dalje ih produbljavajući.

Primjer

Gradić u ruralnom području ima školu koju pohađaju ne samo učenici iz tog gradića, već i oni koji žive do 20 km udaljenosti. Ti učenici koriste organizovani prevoz autobusom od svojih domova do škole. Lokalna uprava pomaže porodicama s nižim dohotkom, posebno ako imaju dvoje ili više djece u školi. Porodice dobijaju nižu cijenu karte. Njima je karta subvencionirana od 25% do 75%.

Ekonomska kriza prouzrokovala je značajan pad poreskih prihoda. Predstavnici lokalne uprave sada raspravljaju o smanjivanju potrošnje da bi se što je više moguće izbjeglo finansiranje uzimanjem kredita. Neki uticajni političari i komentatori predložili su smanjivanje pomoći za autobuski prevoz učenika ili čak potpuno ukidanje iste. Njihov je stav da su rezovi u potrošnji značajni, ali da su istovremeno usmjereni na porodice koje bi minimalno osjetile razliku. No, mnogi se roditelji ne slažu s tim mišljenjem i žele da sistem porodičnih povlastica ostane isti.

Ova priča je fiktivna, ali vjerovatno veoma tipična za rasprave o smanjivanju javne potrošnje u doba recesije. Kako ovaj problem treba da se procijeni?

Lokalna uprava mora pokušati da ostvari dva istovremeno teško ostvariva cilja.

1. Porodicama sa niskim dohotkom treba pomoć; to implicira da se određeni dio budžeta rezerviše za olakšice za porodice.
2. Uprava mora da riješi problem opadajućih poreskih prihoda u vrijeme recesije; to pokreće pitanje u kojoj mjeri potrošnja, uključujući porodične olakšice, treba da bude smanjena.

Navedeni ciljevi suprotstavljeni su jedan drugom zato što se njihovo ostvarenje međusobno isključuje. Dok prvi zahtijeva potrošnju, drugi zahtijeva štednju. Finansiranje zaduživanjem kao mogući izlaz ima ozbiljne neželjene posljedice. Pruža kratkotrajno olakšanje, ali otplaćivanje kamata i glavnice po pravilu opterećuje javne finansije. Osim toga, finansiranje zaduživanjem može doprinijeti inflaciji.

Dva osnovna kriterijuma za procjenjivanje političkih odluka

U demokratskoj državi ne samo politički lideri nego i građani treba da procjenjuju opcije pri donošenju odluka. Samo tada građani mogu da podrže ili da se suprotstave odlukama vladajućih.

Političko procjenjivanje možemo zamisliti kao proces konstruktivističkog razmišljanja koje podsjeća na rasprave sa samim sobom. Različiti govornici unutar nas samih predlažu različite vrijednosti ili načela koja dovode do različitih odluka. Pojedinac je poput suca koji sluša sve govornike, vaga ili određuje koji su od njihovih argumenata prioritetniji i onda donosi presudu koja otvara put aktivnom djelovanju. Idealnu raspravu unutar nas samih o političkom problemu porodičnih povlastica možemo zamisliti na sljedeći način.

Prvi govornik

Naša zajednica posvećena je ljudskim pravima i mnoge od njih integrisala je u naš ustav. Ona uključuju pravo na obrazovanje³⁴ i odgovarajući životni standard.³⁵ Porodice ponajviše uživaju zaštitu države. Porodice služe društvu kao cjelini kroz preuzimanje odgovornosti za odgajanje mladih generacija. Stoga smo obavezni da se brinemo o njima, a posebno o porodicama s niskim dohotkom. Stoga zahtijevam da se olakšice za školski autobus ne mijenjaju.

Drugi govornik

Preuzimanje odgovornosti za zajednicu znači da moramo da utvrdimo probleme i opasnosti koje nam prijete i da osiguramo njihovo rješavanje. Srednjoročno, ne možemo potrošiti više nego što zarađujemo. Ako nam porezni prihodi padaju, isto se mora dogoditi i s našom potrošnjom. Porodicama činimo uslugu ako finansiramo njihove olakšice uzimanjem kredita. Ali, svi će oni, posebno njihova djeca, morati da otplate svoj dio uvećan za kamate. Djelotvorno rješenje našeg finansijskog problema svima će da posluži. Stoga zahtijevam smanjivanje potrošnje do nivoa koji omogućava izbjegavanje kredita i tražim da i porodice daju svoj doprinos.

Više govornika može da preuzme „unutarnju govornicu“ izražavajući daljnja gledišta. Treći govornik može na primjer da razmotri željeni i neželjeni dugoročni uticaj odluke na, na primjer, održivost. Koji je uticaj na planetu, interese i životne uslove sljedeće generacije, na ekonomski rast ili na društvene grupe na dnu socijalne ljestvice?

Dvije osnovne perspektive političkog procjenjivanja

Prva dva govornika zalagala su se za različita razumijevanja odgovornosti. Definicija odgovornosti prvog govornika bila je normativna, zasnovana na sistemu vrijednosti ljudskih prava. Siromaštvo predstavlja ozbiljno narušavanje ljudskog dostojanstva i stoga država ne smije smanjiti podršku porodicama s niskim dohotkom. Definicija odgovornosti drugog govornika nije bila zasnovana na vrijednostima već na namjeri. Potrebno je djelotvorno rješenje hitnog problema i tabui koji odvlače pažnju od prioriteta nijesu prihvatljivi.

Treći govornik bavi se sa oba aspektima kroz razmatranje dugoročnih posljedica odluke.

Jednostavno rečeno, ljudi žele da ih vlast tretira humano i da imaju pravo glasa o vođenju zemlje (prvi govornik), a žele i dobru i djelotvornu upravu (drugi govornik).

Rasprave mogu odvesti u slijepu ulicu ako se govornici oslanjaju na različite referentne tačke kao što su vrijednosti i svrha. Oba gledišta opravdana su na svoj način, ali ona se ne mogu usaglasiti no teško se mogu sastati ako ih ne poveže procjena.

Političko procjenjivanje na časovima obrazovanja za demokratiju i ljudska prava

U školi učenici ostvaruju svoja prava na slobodu misli i uvjerenja.³⁶ Stoga su učenici koji su saslušali svoju „unutrašnju raspravu“ slobodni u odlučivanju. Nastavnik ne bi trebalo da interveniše kao sljedeći govornik u tom procesu procjenjivanja i time navodi učenikovo mišljenje na „ispravnu“ odluku;³⁷ u demokratskoj politici niko nema apsolutne standarde procjenjivanja za definisanje prave odluke. Posebno nastavnik ne bi trebalo da pridikuje ili podstiče učenike da aktivno djeluju na određeni način ili da djeluju uopšte. Ta je odluka na učenicima, ne na nastavniku.

³⁴ Protokol Evropske konvencije o ljudskim pravima (20. marta 1952.), član 2.

³⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembra 1948.), član 25.

³⁶ Konvencija o pravima djeteta (20. novembra 1989.), član 13, 14; Evropska konvencija o ljudskim pravima (4. novembra 1950.), član 9. i 10.

³⁷ Vidi Radni materijal o profesionalnoj etici nastavnika obrazovanja za ljudska prava i demokratiju u ovom priručniku.

Obrazovanjem do demokratije

Učenici su dakle slobodni u svom izboru kriterijuma. Trebali bi da ih budu svjesni kada izražavaju svoju političku procjenu. To je veliki iskorak u poređenju sa procjenama zasnovanim na emocijama ili intuiciji („dobro” ili „loše”). Na naprednijem nivou mogu dati razloge za svoj izbor kriterijuma.

U svakom slučaju učenici treba da shvate da se u politici odluke moraju donijeti, kao i da je i sam čin nedonošenja odluke zapravo takođe odlučivanje. Stoga nije dovoljno da učenici slušaju svoju unutrašnju raspravu i otpuste svoje govornike a da ne donesu neku odluku. Kod razmatranja suprotstavljenih ciljeva učenici u osnovi treba da:

- odrede prioritet, odnosno da odluče zadržavaju li porodične olakšice ili usvajaju politiku rezanja javne potrošnje;
- pronađu kompromis: u ovom slučaju to bi značilo blaže rezove porodičnih olakšica i umjerena kreditna potrošnja; pažljivijim razmatranjem kako da se troši smanjeni budžet na način da oni kojima je najpotrebnija i dalje dobiju pomoć daje tehničkim detaljima novi značaj u svjetlu ljudskih prava.

Različiti metodi, ali ne i svi, podržavaju učenike u pažljivom razmatranju pitanja političkog prosuđivanja. Oni uključuju:

- plenarne sjednice – kritičko razmatranje, rasprave i pregovaranje
- pisani radovi uz povratne informacije nastavnika
- iskustveno učenje nakon kojega slijedi izvještavanje i rasprava

Teme koje nastavnik izabere trebalo bi da omoguće uvjerljiv izbor kontroverznih stavova i da budu primjerene učenicima, odnosno ne pretjerano komplikovane. Aktuelne teme bude interes učenika, ali zahtjevnije su jer su i nastavnici i učenici u njima pioniri.